

Henrik Ibsen

BRAND

Henrik Ibsen

BRAND

 SAGA
EGMONT

Henrik Ibsen

Brand

Suom. Kasimir Leino

SAGA Egmont

Brand

Translated by Kasimir Leino

Original title: *Brand: Et dramatisk digt*

Original language: Norwegian

Cover image: Shutterstock

Teos on julkaistu historiallisena dokumenttina, jonka kieli kuvastaa
julkaisuaikansa näkemystä.

Copyright © 1865, 2022 SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788728487358

1st ebook edition

Format: EPUB 3.0

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

This work is republished as a historical document. It contains contemporary use of language.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

HENKILÖT:

BRAND.

HÄNEN ÄITINSÄ.

EINAR, taidemaalari.

AGNES.

VOUTI.

LÄÄKÄRI.

ROVASTI.

LUKKARI.

KOULUMESTARI.

GERD.

TALONPOIKA.

HÄNEN PUOLIKASVUINEN POIKANSA.

TOINEN TALONPOIKA.

ERÄS NAINEN.

TOINEN NAINEN.

KIRJURI.

PAPPEJA ja VIRKAMIEHIÄ.

KANSAA, MIEHIÄ, NAISIA ja LAPSIA.

KIUSAAJA ERÄMAASSA.

NÄKYMÄTTÖMÄIN KUORO.

ÄÄNI.

(Toiminta tapahtuu nykyaikana Norjan länsirannikolla, osaksi eräessä vuonokylässä, osaksi sen ympäristössä.)

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS.

(Avoin, lumipeitteinen vuoriseutu. Sankka ja raskas usva; ilma kostea, hämärä.)

BRAND mustassa puvussa, seljässä laukku ja kädessä sauva, hapuilee länttä kohti. TALONPOIKA puolikasvuisine poikineen seuraa häntä jäljempänä.

TALONPOIKA (huutaa).

Hoi, vieras! Kovin kiiruhdat!

Miss' olet!

BRAND.

Täällä.

TALONPOIKA. Uppoat; ei sauvoansa loitommaksi voi nähdä tässä usvasäässä —

POIKA.

On railo jäässä!

TALONPOIKA.

Railo jäässä!

BRAND.

En tietä keksi kauvemmaks.

TALONPOIKA.

Seis, Herran tähden, vieras, seis!

Tuo hauras jää sun hautaan veis.

BRAND (kuuntelee).

Vait! Kosken kuulen pauhinaa.

TALONPOIKA. Käy virran kuohut meidän alla, — ne kuiluun syöksyy pauhaamalla ja meidät kaikki ahmoaa.

BRAND.

Mun *täytyy* eespäin! Opas, hoi!

TALONPOIKA.

Vaan sit'et ihmisvoimin voi.

Kas, kuin on tässä heikko jää!

Seis, tai sun kuolo yllättää!

BRAND.

Mun *täytyy* — viest' on mahtavan.

TALONPOIKA.

On kenen viesti?

BRAND.

Jumalan.

TALONPOIKA.

Ja ken sä itse?

BRAND.

Pappismies.

TALONPOIKA. Voit olla sekin, kukaties; vaan vaikka oisit piispakin, niin käyt sä kuolon kourihin jo ennen päivän koittoa, jos kuilun yli aiot sa. (lähestyy varovasti houkuttaen.) Liet viisas, opinkäynyt myös, mut yli voimais nyt on työs. Äl' ollos jäykkä, ylpeä, meill' yksi vain on elämä; jos hukkaat sen, se minne vie? On eessä

peninkulman tie ja usva sankka, kaamea — voit veitsin sitä silpoa.

BRAND. Jos usvaa meillä tiellä lie, ei virvatuli harhaan vie.

TALONPOIKA. Vaan tuolla railot ammottaa, ne meille turmaa ennustaa.

BRAND.

Me yli käymme.

TALONPOIKA.

Vedenkin?

Ken lupaa paljo, vähän täyttää.

BRAND. Jos *uskot* — niin, sen Kristus näyttää voit vettä käydä jalkaisin.

TALONPOIKA. Niin ennen muinoin; mutta nyt näin kuolon helmaan heittäydyt.

BRAND.

Siis hyvästi! (aikoo mennä):

TALONPOIKA.

Sä sinne jäät!

BRAND. Jos Herran tahto niin on vaan, käyn riemuiten mä kuolemaan.

TALONPOIKA (hiljaa).

Hiis vieköön hullut, hurjapäät!

POIKA (puoleksi itkien). Pois käänny, taatto kultainen, tuolt' uhkaa ilma ukkosen.

BRAND (pysähtyy ja lähestyy jälleen). Mies, kuule, äsken sanoithan, sun tyttös päässä lahdelman par'aikaa vuottaa kuolemaa; vaan häntä kuolo kammottaa, jollei hän sua nähdä saa.

TALONPOIKA.

Niin, Jumal'auta, viesti ties.

BRAND.

Sait tähän päivään aikaa, mies?

TALONPOIKA.

Niin sain.

BRAND.

Et muuta?

TALONPOIKA.

En.

BRAND.

No, siis?

TALONPOIKA.

En mennä voi, jos veis mun hiis!

BRAND. Mies, ruplaa sata antaa voisit, jos autuaana kuolis hän?

TALONPOIKA.

Sen annan.

BRAND.

Kaksi?

TALONPOIKA. Mannut, maan mä annan, jos vain tiedon toisit: sai raukka lopun autuaan.

BRAND.

Vaan antaisitkos elämän?

TALONPOIKA.

Hä? Elämätkö? Veikko, — —!

BRAND.

Niin.

TALONPOIKA (kynsii korvallistaan).

Ei mennä sentään joutaviin!

Nimessä Jeesus Kristuksen,

ken hoitais vaimon, lapset, — ken?

BRAND.

Äit' oli Jeesuksellakin.

TALONPOIKA. Mut se ol' ennen muinoisin, kun nähtiin moni ihme, taika; vaan nyt on meillä toinen aika.

BRAND. Noin et käy tietä elämän; et tunne Luojaas, ei sua hän.

TALONPOIKA.

Oot kova mies.

POIKA (vetää isäänsä käsivarresta).

Pois isä, hoi!

TALONPOIKA.

Niin, niin, vaan *hänt'* en jättää voi.

BRAND.

Et voi?

TALONPOIKA. Näät sun jos jättäisin nyt yön ja usvan vaaroihin ja kylällä kun kerrotais, ett' oltiin me sun seuranais, niin saisin haasteen kärkeihin — Jos uppoot suohon, railohon, mä rautoihin saan tuomion.

BRAND.

Sä Luoja tähden kärsit niin.

TALONPOIKA.

Hiis muiden tähden kärsi tässä,
on huolta kullai elämässä.
Pois tule!

BRAND.

En.

(Kaukaa kuuluu jylhää jyminä).

POIKA (kirkaisee).

Se vyöry on!

BRAND (talonpojalle, joka on tarttunut häneen käsiksi).

Heit' irti!

TALONPOIKA.

En.

BRAND.

Heit' irti!

POIKA.

Pois!

TALONPOIKA (painiskelee BRANDin kanssa).

En heitä, vaikka lempo ois! —

BRAND (riuhautuu irti ja heittää talonpojan maahan). Se juuri, jota huudat niin, sun kyllä viekin helvettiin.

(Poistuu.)

TALONPOIKA (istuu hieroen käsivarttaan).

Se vasta pappi, lempo vie!

Vaan Luojan työt' ei tämä lie.

(huutaa noustessaan).

Hoi, pappi!

POIKA.

Hän on tuolla noin!

TALONPOIKA.

Niin, niin, mä hänet nähdä voin.

(Huutaa uudestaan.)

Hoi, kuule, tokko muistat sa,

miss' erkausimme polulta!

BRAND. Ei sulle tarvis osviittaa — sä käyt jo tietä laveaa.

TALONPOIKA. Jumala suokoon, ett' ois niin, me suojiin päästäis lämpimiin.

(Poistuu poikansa kanssa itään päin.)

BRAND (ilmestyy korkeammalla ja kuulostelee sinnepäin, mihin talonpoika katosi).

Tuo raukka kotiin kyhnystää —! Jos hällä tahdon voimaa ois ja *kyky* vain ois hältä pois, niin voisin tietään lyhentää; ja verisinkin varpahin mä häntä riemuin kantaisin. Mut avun turhan sille soi, ken sit' ei tahdo, mit' ei voi. (Käy

edemmäs.) Niin henki, henki; sepä vasta on muka kallis maailmasta! Se raukastakin niin on kallis, ettei hän hengen mennä sallis, ikäänkuin autuus ihmisten ois hinta *hänen* hengellen. Hän, Luoja nähköön, paljon päästäis, vaan hengen, hengen — sen hän säästäis. (Hymyilee kuin muistelmissaan.) Mä muistan lasna seikkaa kaksi ne naurutaudin mulle toi; ja koulutäti vuoskeaksi hän seljän silloin piiskaroi. Mä nauroin miettiessän, että ois yökkö, joka pelkäis yötä, ja kala kammoovainen vettä. — Ja vaikka kuin mä teinkin työtä, en saanut näitä mielestäin; ne väikkyi aina edessäin. Ja missä naurutaudin syy? Se siinä juuri ilmestyy, ett' toista on, kuin tulis olla, ja täytyy kantaa kuorma vain, vaan tekee senkin vaikertain. Tuon kumman yökön, kalan lainen on melkein joka kansalainen. Kun syvyyden hän luotiin työhön ja elon raskaan mustaan yöhön, niin yö nyt häntä peljättää. Hän kuilun kitaa säikähtää ja pelkää tähtitaivastansa ja huutaa päivää tuskassansa. (Seisahtuu hetkeksi, hämmästyy ja kuuntelee.) Mä mitä kuulen? Laulu soi ja nauru sekaan ilkamoi. Kas nyt: hurraa! soi vuoritiellä, ja toinen, kolmas kerta siellä. Jo koittaa päivä, usvat haihtuu ja pimeys vuoristoksi vaihtuu. Nään tuolla joukon iloisen nyt huomenkoissa kukkulalla ja varjot leikkii lännen alla — siin' ero tehdään kätellen. Muut itään käy, sen nähdä voin, vain kaksi länteen loittonee; nyt viime tervehdys! kas noin, siell' lakit, huivit lentelee. (Aurinko tulee yhä selvemmin usvista esille, BRAND seisoo kauvan äänetönnä katsellen tulijoita.) Nyt kultaa heidät valonvyö. Ja on kuin tieltään väistyis yö, lois kangas kanervoitaan teille ja taivas hymyileisi heille. Kai sisarukset. Käsikkäin he kangastietä tepsuttaapi, töin impi maata koskettaapi ja mies on norjin, mitä näin. Nyt tyttö väistyi, kaikkos pois, kun toinen syleillynnä ois; he leikkii, kilvan karkeloi ja nauru niinkuin laulu soi.

(EINAR ja AGNES keveissä matkapuvuissa, hengästyneinä ja lämpiminä tulevat veikeillen lakeuden poikki. Usva on haihtunut; kirkas suviaamu heloittelee tuntureilla.)

EINAR. Kesäperhoni, Agnes, sä kultaisin, sinut leikiten kiinni jos saisin! kudon verkon mä hienon ja silmukat teen sulolauluin tenhoavaisin.

AGNES (tanssii takaperin edellä ja väistyy aina hänen tieltään). Kesäperho jos lien minä hentoisin, suo juoda mun kukkien mettä, ja jos sinä leikkikin valmis liet, mua pyydä kuin virtojen vettä.

EINAR. Kesäperhoni, Agnes, sä kultaisin, on verkko jo valmiina mulla, ei auta nyt karkelo keijuisen — on ansa jo kaulassa sulla!

AGNES. Kesäperho jos välkkyväsiipinen lien, minä leikissä leijaten häilyn, ja verkkoosi hienoon jos minut saat, toki kai minä siiviltä säilyn?

EINAR. Käsin hellin mä kantelen perhostain ja sen rintani pohjahan telkeen; elinpäiväsi siellä sä leikkiä voit iloluontosi armahan elkeen.

(Huomaamattansa ovat he lähestyneet jyrkkää kallionkulmaa
ja seisovat nyt sen reunalla.)

BRAND (huutaa heille).
Seis, seis! Te kuiluun suistutten!

EINAR.
Ken huutaa?

AGNES (viittaa ylös).

Kas!

BRAND.

Seis paikallenne!

Siin' onhan reunat kuilujen
jo aivan alla jalkojenne.

EINAR (kietoo käsivartensa Agneksen vyötäisille ja huutaa nauraen).

Ei hätää meillä molemmilla!

AGNES.

Meill' onhan elo leikitellä!

EINAR. Kuin perhot päivän heltehellä me tuhat vuotta
kisasilla.

BRAND.

Vai silloin uppootte te vasta?

AGNES (heiluttaa harsoaan).

Ei, silloin tuonne maailmasta.

EINAR. Vuostuhat ensin riemuitaan; häälamput loistaa joka
ilta ja kun me lähtään hippasilta —

BRAND.

Niin sitten?

EINAR.

Taivoon palataan.

BRAND.

Vai niin, kai tullettekin sieltä?

EIRAR.

Niin tietysti — ja pois nyt tieltä!

AGNES. Mut sentään kaikkein suorimmin vain laaksost' tuolla vuoren alla.

BRAND. Vaan tuonnottain kun katselin, näin teidät kosken kaltahalla.

EINAR. Niin, siellä äsken erottiin me ystävistä parhaimmista; me sylitysten suudeltiin ja juotiin nuoruusmuistelmista. Sä alas tullos! Kerron sulle kuin meitä Herra hemmottaa ja kuin Hän ain' on hyvä mulle —! Hyi, viluinen et olla saa! Kas niin! Suo päivän lämmittää! Oon maalari, se tietäkää, ja se jo kaunis lahja on, kun aatteet saapi lentohon ja värit virkoo elämään kuin kevätperhot siivillään. Mut suurimman mä lahjan sain, kun Agnes huoli lemmestäni! Ma lännest' tulin matkaltain ja maali-reppu seljässäni —

AGNES (vilkkaasti). Hän oli reipas, voimakas kuin voittorikkain kuningas ja taisi tuhat lauleloita, niin soinnukkaita, ihanoita!

EINAR. Mun ilmestyissä seutuville ol' Agnes tullut vieraisille. Hän etsi ilmaa vuoriston ja metsää, päivää auringon. Mun tänne Luojan ääni toi: sä kauneus etsi kankahilta ja metsävirran vieruksilta tai sieltä, missä taivaan rantaa vapauden tuuli pilvet kantaa! — Näin rinnassani sävel soi. Tein silloin taulun parhaimpani: loin ruusunsulot poskipäille ja silmiin onnen voittamani ja huulet, auvon hymyn näille —

AGNES. Vaan mitä loit, et nähnytkään — joit elon maljan sokeasti, ja hankit taaskin lähtemään ja tartuit sauvaan rotevasti —

EINAR. Mi liekkiin silloin muistuttanut: sä kosinnan oot unhoittanut! Mä kosin, suostumuksen sain ja nyt on Agnes omanain. Ja tohtori, hän riemastui ja aallokossa onnen ui; me päivää kolme juhlittiin ja laulettiin ja tanssittiin ja nuoret kunnan pastorista ja voudista ja tuomarista ol' illat siellä. Kartanon kun heitin kera nuorison, ei loppu tullut juomingille; näät ahon poikki tunturille he seuras kanssa lippujen ja köynnösniikka hattujen.

AGNES. Me karkeloitiin kaikki tässä näin parittain tai ympyrässä.

EINAR.

Ja onnen maljat tyhjettiin —

AGNES.

Ja kesä-ilta laulettiin —

EINAR. Ja pohjan usma väistyi pois, kuin meitä palvellut se ois.

BRAND.

Nyt minne matka —?

EINAR.

Kylällen.

AGNES.

Mun koti siellä on lapsuuden.

EINAR. Mut ensin käymme kukkuloilla ja sitten vuonon pohjukkaan; me häihin Ägir-valjakoilla näin kiidätämme appelaan, — ja sieltä kohti länttä saamme kuin ensi retken joutsenet —!

BRAND.

Ja siellä —?

EINAR. Siell' on onnelamme, on ääretön kuin toivehet tuo sadunkaunis kultalamme. Näät tänään, suvisunnuntaina, vaikk' kankahalla, papitonna, elämä suotiin surutonna näin karkeloida onnekkaina.

BRAND.

Sen kuka soi?

EINAR. Tuo seura nuorten. Ja joka myrskytuuli vuorten se kera maljain manattiin pois onneamme uhkaamasta, pois toivojemme kultalasta. Pois sanat myöskin suudeltiin, ne, jotka myrskyn tuoda vois, ja matkallemme toivottiin, ett' ilo aina kolmas ois.

BRAND.

Jää Herran haltuun!

(Aikoo lähteä.)

EINAR (hämmästyä ja tarkastaa häntä lähemmin).
Kuuleppas! kun tarkastelen kasvojas, niin tuntuu —

BRAND (kylmästi).

Teitä tunne en.

EINAR. Vaan kuitenkin, kun katselen — me koulu-aikaan, muistelen —

BRAND. Niin, koulututut kukaties; vaan koulupoika nyt on mies.

EINAR (ajatellen itsekseen).

Se *hänkö* toden totta ois?

(Huudahtaa äkkiä)

Se onhan Brand, no, myönnä pois!

BRAND.

Sun tunsin ensi hetkestä.

EINAR. No terve, terve, ystävä! Vaan katsos tänne!
Tuommoinen sä olit aina ennenkin: ijäti itsekylläinen, et
tullut koskaan kisoihin.

BRAND. Mä olin vieras joukossanne — ja eteläistä
luontoanne en tuntenut; se toist' on maata kuin minä, lapsi
vuoriston; en perhona mä lentää saata, mun kehto
kukkuloilla on.

EINAR.

Sun kotis eikös tänne näy?

BRAND.

Sen kautta juuri tieni käy.

EINAR.

Sen *kauttako*? Siis täältä pois?

BRAND.

Niin *ohi* siitä matka ois.

EINAR.

Sä olet pappi?

BRAND (hymyilee).

Kappalainen.

Kuin metsän jänö juoksevainen
mä asun milloin missäkin.

EINAR.

Ja nyt sun tiesi minne antaa?